

Ett hus som var en idé – dagen Ellen Key flyttade in på Strand

Berättelse

En present till sig själv

Söndagen den 11 december 1910 fyllde Ellen Key 61 år. Det var en kall vinterdag, men Ellen var fast besluten. På sin egen födelsedag flyttade hon in i det hus hon hade drömt om i många år. Hon kallade det Strand. Huset låg på den södra sluttningen av berget Omberg, alldeles vid sjön Vättern i Östergötland. Det var ännu inte helt färdigt – det fattades både ett och annat – men Ellen ville inte vänta längre. Att flytta in just denna dag var nästan som att ge sig själv den finaste tänkbara present.

Strand var ett långt, lågt och vitt hus med ett högt tak. Runt omkring stod höga träd, och från huset bredde sjön ut sig så långt ögat kunde nå. Ritningarna hade gjorts av arkitekten Yngve Rasmussen, som var gift med Ellens syster Hedda och därmed hennes svåger. Han var en känd arkitekt från Göteborg. Men trots att en utbildad arkitekt höll i pennan, var det Ellen själv som gav huset dess själ. Hon valde färgerna på väggarna, möblerna och hur dagsljuset skulle släppas in genom fönstren.

Skönhet för alla – i praktiken

Elva år tidigare, 1899, hade Ellen gett ut en liten skrift som hette *Skönhet för alla*. Den blev mycket läst och kom att påverka hur svenskar tänkte om sina hem. Ellens budskap var tydligt: man behöver inte vara rik för att leva vackert. Det viktiga är ljus, luft, rena ytor och enkla, klara färger – inte dyra och tunga möbler. På den tiden var många hem mörka och fullproppade med saker, men Ellen ville ha det ljust och levande.

Nu, på Strand, kunde hon förverkliga allt hon hade skrivit om. Hon ställde in möbler som hon hade ärvt från sin barndom på gården Sundsholm, så att hennes eget liv fanns med i rummen. Hon arbetade medvetet med färg och kombinerade till exempel gult mot blått, eftersom hon trodde att färger som passar ihop gör ett hem harmoniskt. Hela huset blev på så sätt ett slags exempel, en plats där man kunde se hennes idéer i verkligheten. Strand var inte bara ett hem – det var en idé som hade fått väggar och tak.

En dröm större än henne själv

Men det märkligaste med inflyttningsdagen var inte de vackra rummen. Det var Ellens plan för framtiden. Redan när hon flyttade in bar hon på en tanke som sträckte sig långt bortom hennes eget liv. Hon ville att Strand, efter hennes död, skulle bli ett vilohem för kvinnor som arbetade hårt – i fabriker, i sömnadsverkstäder och i andras hem. De skulle få resa hit, andas den friska luften, vila ut och se ut över Vättern, precis som hon själv.

Det var samma övertygelse som löpte genom hela hennes liv och alla hennes böcker: det vackra och det goda skulle inte vara reserverat för några få rika, utan delas av många. Att ge bort sitt finaste

hus till slitna arbeterskor var att leva som hon lärde. Några år senare, en tid efter hennes död 1926, blev drömmen verklighet. Strand öppnade som vilohem, och huset tar än i dag emot kvinnor som behöver ro och vila.

Den första kvällen

När mörkret föll den första kvällen kunde Ellen stå vid fönstret och se ut över den stora, mörka sjön, medan berget reste sig tyst bakom huset. Efter ett långt liv som lärare, föreläsare och författare, ofta i strid med dem som tyckte att hennes idéer var farliga, hade hon äntligen hittat sin egen plats på jorden. Här bodde hon, tog emot gäster från många länder och fortsatte att skriva ända fram till slutet. Strand blev inte bara hennes hem, utan också hennes sista och kanske tydligaste budskap: skönhet, vila och frihet hör till alla människor.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
fast besluten	helt säker på att göra något
en sluttning	en sida av ett berg som lutar
en svåger	systemns man
en arkitekt	en person som ritat hus
en ritning	en plan eller teckning över ett bygge
en själ	här: det innersta, det viktigaste i ett hem
en skrift	en kortare bok eller text
att förverkliga	att göra så att något verkligen sker
att ärva	att få något efter en person som dött
harmonisk	som passar fint ihop, känns lugn
en övertygelse	en stark tro på att något är rätt
reserverad	sparad bara för vissa
en arbeterska	en kvinna som arbetar med kroppen
ro	lugn och stillhet

Läsförståelsefrågor

1. Vilken dag flyttade Ellen Key in på Strand, och varför var dagen speciell?
 1. På midsommar, för då var det ljus.
 2. På sin 61-årsdag, det blev som en present till henne själv.
 3. På julafton, för att fira med familjen.
2. Varför flyttade hon in fast huset inte var färdigt?
 1. Hon hade inga pengar kvar att bygga för.
 2. Hon ville inte vänta längre.
 3. Hon var tvungen att lämna sitt gamla hem samma dag.
3. Vilken relation hade arkitekten Yngve Rasmussen till Ellen?
 1. Han var hennes son.
 2. Han var hennes svåger, gift med systemen Hedda.
 3. Han var en arkitekt hon aldrig hade träffat.
4. Vad var huvudbudskapet i skriften *Skönhet för alla*?
 1. Att bara rika kan ha vackra hem.
 2. Att hem ska vara mörka och fulla av möbler.
 3. Att man kan leva vackert med ljus, luft och enkla, klara färger.
5. Hur visade Ellen sina idéer i praktiken på Strand?
 1. Hon köpte de dyraste möblerna hon kunde hitta.
 2. Hon valde själv ljus och färger och ställde in ärvda möbler.
 3. Hon lät huset stå tomt och kalt.
6. Vad var Ellens stora plan för huset efter hennes död?
 1. Att det skulle säljas till en rik familj.
 2. Att det skulle bli ett vilohem för hårt arbetande kvinnor.
 3. Att det skulle rivas.
7. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Huset var helt färdigt när Ellen flyttade in.
 2. Ellen bestämde själv färgerna och möblerna i huset.
 3. Strand blev ett vilohem för arbetande kvinnor efter hennes död.
 4. Yngve Rasmussen ritade också Ellens barndomshem Sundsholm.
8. Texten säger att Strand “inte bara var ett hem – det var en idé som hade fått väggar och tak”. Förklara med egna ord vad som menas. (Öppen fråga)
9. På vilket sätt hängde Ellens plan med vilohemmet ihop med hela hennes livssyn?

10. Varför kan det ha känts viktigt för Ellen att ställa in just de möbler hon hade ärvt från sin barndom?
11. Sista meningen kallar Strand Ellens "sista och kanske tydligaste budskap". Hur ska man förstå det?

Diskussionsfrågor

- Ellen menade att skönhet i hemmet är en rättighet för alla, inte bara för rika. Håller du med? Hur kan man göra ett hem fint utan mycket pengar?
- Hon levde själv efter de idéer hon skrev om i sina böcker. Hur viktigt är det att en människa gör som hon säger? Ge gärna ett exempel.
- Ellen gav bort sitt finaste hus till hårt arbetande kvinnor. Vad tänker du om att dela med sig av något man själv älskar mest?
- Möblerna från barndomen följde med till det nya hemmet. Vilka saker skulle du vilja ta med dig om du flyttade till ett nytt land eller en ny plats?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv en plats som har betytt mycket för dig. Vad gjorde den speciell, hur såg den ut och hur kändes det att vara där?